

3 Ot Karizji do Parizja

Van Karizja naar Parijs

Om negen uur in de ochtend zit Lena op het ruwe houten bankje op het terras van mijn datsja. Naast haar Nikolaj die een zak in zijn handen geklemd houdt. Het is tijd om te gaan. Zoals elk jaar gaan we gedrieën op een missie die van belang is in hun leven dat tachtig jaren telt. Dat is oud in Rusland. Beiden hebben de sombere statistieken al verslagen. De Russische man is een gezegend mens als hij de zestig haalt. Vrouwen mogen wat langer rondstappen in het land dat zoveel speciale aandacht heeft gekregen in Gods scheppingsdrang.

'Dobroje oetro,' zeg ik, goedemorgen. Lena antwoordt: 'Er komt regen.'

En Nikolaj: 'Wat zou het? De aardappelen hebben het nodig.'

Vriendelijkheid is niet het eerste dat opvalt in het dorpse leven in Rusland, ook niet in mijn Ignatevskoje. Hoe kan het anders? Het leven is hard. God geeft het paradijs niet cadeau. Mensen als Lena en Nikolaj zouden vóór 1861 niet meer dan lijfeigenen zijn geweest. Tsaar Alexander II (1855-1881) gaf hun in dat jaar op papier de vrijheid. Hoeveel generaties is dat helemaal geleden? En is er wel zo bar veel veranderd?

Het Russische dorp sterft, de provincie kwijnt weg. Het dorp van Nikolaj en Lena, Ignatevskoje, en de dorpen in de buurt moeten het 150 jaar na het afschaffen van de slavernij nog steeds stellen zonder riolering en stromend water in de huizen. Straatverlichting is er op twee schamele lampen na niet. Een lamp hangt op het pleintje bij de dorpswinkel en de centrale waterpomp en een lamp aan het eind van het dorp op de weg naar de oude zandafgraving. Het ontbreekt er aan alle elementaire vormen van comfort. Wie wil er wonen in dorpen waar de straten al eeuwen op dezelfde manier worden gemaakt? Keien afgedekt met zand. Waar een fatsoenlijke regenbui dorpen verandert in moerassen. Vier keer per dag komt de bus die het dorp met het nabije regionale centrum Malojaroslavets en de wereld verbindt. Het bushuisje is half ingestort en doet dienst als vuilnisbelt. De hangjeugd stookt er in de zomer 's avonds vuurtjes. In de winter gaat het huisje half verscholen onder de sneeuw en komt de bus alleen als de sneeuwschuiver de weg begaanbaar heeft gemaakt. Als het ook maar even heeft geregend moeten de passagiers door een modderpoel naar de bus waden.

Ik heb maar twintig jaar van het stervensproces van het dorp en het platteland meegemaakt. Lena en Nikolaj bijna tachtig jaar. De Russische boer zoals de westerse wereld hem kent bestaat al helemaal niet. Eerst zijn er de landeigenaren met hun lijfeigenen. Er zijn goede en slechte grootgrondbezitters. De slechten laten hun lijfeigenen creperen in hutten en roven slechts het land leeg. De goeden zorgen ervoor dat er scholen komen in de dorpen en vooral een kerk. Zij investeren tijd en geld in nieuwe landbouwmethoden en zorgen er in elk geval voor dat hun onderhorigen niet omkomen van de honger.

Daarna komen de collectieve boerderijen waar de net bevrijde lijfeigenen weer slaven worden van de proletarische utopie. In 1917 leeft 86 procent van de Russen op het platteland. Nu is dat nog maar iets meer dan veertig procent. De bevolking van het platteland is in ijltempo onder dictator Stalin de steden en de fabrieken in gejaagd. Zij die met succes zijn gaan boeren nadat de ketens van de landeigenaren zijn afgeworpen, zijn als koelakken de dood ingedreven. Miljoenen mensen sterven de hongerdood tijdens de gedwongen collectivisatie in de jaren dertig van de vorige eeuw. De Russische provincie is nooit meer hersteld van die klappen. Nu groeit er opnieuw een klasse van grootgrondbezitters, die gastarbeiders uit Centraal-Aziatische landen of uit de Kaukasus als moderne slaven voor zich laten werken. Ik zie ze voortsjokken in de buurt van ons dorp. Altijd in groepjes. Ze slapen in schuren en zelfs in tenten op het land tussen de witte kool, de wortelen, de aardappelen of de uien. Ze werken van de vroege ochtend tot de late avond. 'Ik werk liever met twintig Tadzjiekken dan met honderd Russen. De Tadzjiekken drinken niet en zijn blij met elke roebel die ze krijgen. Russen drinken en stelen,' analyseert opzichter Gennadi van het nabije agrarische bedrijf. Af en toe staan er een paar Tadzjiekken bij het hek van mijn datsja en bedelen om extra werk als de sovchoz, die Rodino (Vaderland) BV heet, ze even kan missen.

Niemand in Ignatevskoje of Malojaroslavets weet overigens wie de echte eigenaar van de agrarische BV is. Zijn het de generaals van de nabijgelegen basis van de strategische raketgroep Obninsk, zoals het gerucht wil? De raketten maken deel uit van de eerste verdedigingsring rond Moskou. Maar wat moeten generaals met aardappelen, kool en wortelen? Of is het de vrouw van de burgemeester van Moskou, de schatrijke Jelena Batoerina? De mevrouw scoort hoog op de lijst van rijkste mensen in Rusland die het blad *Forbes* elk jaar publiceert. Ze is in elk geval de rijkste vrouw van het land en heeft haar vaste positie in de familie van miljardairs.

Die onduidelijkheid over het eigendom maakt het land anoniem. Wie wil er werken voor een anonieme baas?

'God weet van wie het land is,' pleegt Lena te zeggen.

‘Zo is het nu eenmaal,’ zeggen haar leeftijdgenoten Masja en Irina Ivanova haar na.

Gedrieën vormen ze de oudste inventaris van Ignatevskoje. Nikolaj heeft bij de sovchoz Koedinovo gewerkt, dat net over de heuvel ligt aan de andere kant van de Loezja. Lena heeft er ook gesloofd en later nog bij het spoor in Malojaroslavets. Nikolajs huis in Koedinovo brandde af en Lena was alleen. Nikolaj is bij Lena ingetrokken.

‘Hij kon een flat krijgen in Koedinovo. Dat heeft hij afgewezen. Hij wilde hier wonen. Hij wilde zelf. Ik heb hem niet gevraagd,’ moppert Lena graag. Koedinovo is niet eens een dorp, het is een *posjolok*, een nederzetting. De *posjoloks* zijn een erfenis uit de Sovjettijd en de collectivisatie van de landbouw. De arbeiders van de sovchoz werden samengedreven in woonkazernes die waren gebouwd rond de faciliteiten van het boerenbedrijf. Koedinovo ligt er vandaag net zo desolaat bij als het officiële dorp Ignatevskoje. De wegen zijn er kapot, de woonkazernes zijn in verval, de sovchoz is een BV. De graansilo’s zijn verroest. De koeien zijn verdwenen. De BV kan niet langer aan de sanitaire normen voldoen. Varkens zijn er nog wel. Op een ochtend zie ik een grote groep vrouwen verdwijnen in een schuur die half verscholen gaat onder een aarden wal. Binnen is het duf en donker. De vrouwen selecteren er aardappelen, met de hand. Het hele beeld verplaatst je meer dan een eeuw terug in de tijd.

Lena is er de veearts. Ze heeft alleen maar de elementaire middelen tot haar beschikking in de krappe huisvesting van de *veterinar*. Ze behandelt er met liefde de wonden van Sjarik (Ballonnetje), de hond van mijn burens Lena en Kolja die in een onstuimig voorjaarsliefdesgevecht een poot heeft verloren. De jonge veearts verbaast zich erover dat ik Sjariks leven wil redden. ‘Een hond in die toestand geven we hier een spuitje,’ zegt ze nogal nors. Als ik standvastig blijf en zeg dat de tot het ongeluk superenergieke terriër Sjarik ook met drie poten een gelukkig hondenleven kan leiden, zet ze zich met liefde aan de behandeling. Als de hond na twee weken zijn energieke balans op drie poten heeft teruggevonden is ook Lena apetrots. Een belangrijk deel van haar werk is het uitschrijven van certificaten voor de bewoners van de *posjolok* die op de markt van Malojaroslavets het vlees verkopen van de veestapel die ze thuis houden. ‘Je ziet het hier langzaam maar zeker op een einde lopen. Er is geen geld voor investeringen en voor een andere organisatie met privéboeren in plaats van zo’n groot bedrijf dat ook nog eens een *posjolok* moet onderhouden,’ zucht Lena. Tussen de bomen van het verwaarloosde parkje in het centrum van de nederzetting staat een borstbeeld van Lenin. Zelfs hij kijkt triest naar de restanten van de in elkaar gestorte communistische droom om hem heen. Grondspectanten hebben hun oog laten vallen op de mooie plekjes landbouwgrond die in een prachtig natuurgebied liggen. Het zal niet lang meer duren of

projectontwikkelaars zullen er wel datsjadorpen gaan bouwen voor rijke Russen.

Zeker dertig jaar tolereren mijn burens Lena en Nikolaj elkaar in het scheefgezakte huisje in Ignatevskoje dat is gebouwd rond een grote typisch Russische stenen haard. Het huisje heeft een aantal jaren geleden de pas teltinten paars en groen gekregen. Dat was geen bewuste keuze. Nikolaj liep tegen een paar potten verf aan die hij voor niets kan krijgen en die toevallig deze kleuren hadden. Vandaar.

De woning is een paleis vergeleken bij de eerste woning. Als Lena als het lid van het gezin Novikov arriveert in Ignatevskoje, is er niet meer dan een half onder de grond weggestopt huis. Iets dat het midden houdt tussen een hol en een houten huis, half ingegraven in de aarde. 'Wat moest je na de oorlog?' zegt Lena. Restanten van het holhuis zijn nog altijd overwoekerd achterin de moestuin te vinden. Oudere inwoners van mijn dorp herinneren zich het huisje dat ze 'de metro' noemden. 'Net als in de Moskouse metro,' lachen ze, 'bij Lena en Kolja moest je ook onder de grond op bezoek.'

Samen hebben ze nu twaalfduizend roebel (ongeveer 250 euro) pensioen per maand. Als ze geluk hebben worden hun huisje en de grond eromheen nog voordat ze overlijden geprivatiseerd en eindelijk ingeschreven bij het kadaster. Dan hebben hun kinderen of neven en nichtjes nog iets om op terug te vallen. Boeren doen ze allang niet meer. De paar koeien en de varkens die ze hadden werden te bewerkelijk en wat leverde het op? Een vos heeft onlangs huisgehouden onder de kippen, zodat er te weinig eieren zijn voor de verkoop. Laatst ben ik met ze naar de markt gegaan in Malojaroslavets. Ik heb vijf Joebilejny-kippen voor ze gekocht voor 250 roebel (zes euro) per stuk in een poging de productie van eieren weer wat op gang te brengen. Lena wil drie maanden oude kippen en geen kippen in hun vijfde levensmaand. Ze kibbelt er over met de handelaar. 'Baboesjka (omaatje), dat was vroeger. We brengen nu alleen nog maar vijf maanden oude kippen naar de markt,' zegt deze.